

NATUURLIJKE BESTRIJDERS EIKENPROCESSIERUPS

Werkgroep Nestkasten Scherpenzeel

Jaarbericht 2021

Uitgave: nummer 1

Scherpenzeel, november 2021

Inleiding:

De werkgroep nestkasten is door enkele inwoners van Scherpenzeel in 2020 ontstaan en probeert de gemeente Scherpenzeel - en haar bewoners - te helpen bij het bestrijden van eikenprocessierupsen op natuurlijke basis, d.m.v. het plaatsen van vogelhuisjes in en rondom straten waar eikenbomen voorkomen en de kans op aanwezigheid van processierupsen het grootst is.

Deze natuurlijke aanpak van processierupsen heeft een natuurlijke werking, zodat er minder tot geen bestrijdingsmiddelen op termijn meer ingezet behoeft te worden. Bestrijdingsmiddelen hebben een schadelijk effect op alle andere voorkomende rupsensoorten. Het gebruik van dit middel (vaak Xentari) verzacht misschien wel het probleem voor de mens, maar vergroot het probleem in de natuur. De natuur raakt alleen maar verder uit balans en op termijn wordt het probleem zelfs alléén maar groter. Biodiversiteitsherstel is juist NU hard nodig!

Werkgroep nestkasten:

De werkgroep bestaat nu uit 3 coördinerende personen, die ondersteund worden van zo'n 10 tot 15 vrijwilligers en jaarlijks het onderhoud op zich nemen. Ook het ophangen van nieuwe kasten behoort tot de taak van de vrijwilligers. Omdat het aanbod van vrijwilligers groot is, en daardoor het schoonmaken en onderhouden van nestkastjes gegarandeerd wordt, is het mogelijk om meer nestkastjes in en rondom Scherpenzeel op te gaan hangen.

Op dit moment heeft de werkgroep het volgende doel en aanpak voor ogen;

- Jaar 2020 30 nestkasten
- Jaar 2021 140 nestkasten
- **Jaar 2022 200 nestkasten**
- Jaar 2023 250 nestkasten

De eerste nestkasten zijn in 2020 opgehangen bij voetbalvereniging De Valleivogels en het Zwembad 'T Willaer. Later ook in park Scherpenzeel, zie foto.

De timmerplaats:

Vogelhokjes worden gemaakt door vrijwilligers van **Platteland Anders**, en vanaf dit jaar wordt ook **Stichting Parousie** in Scherpenzeel betrokken bij onze werkgroep. De bedoeling is dat Parousie 25 stuks vogelhokjes gaat maken, en onder leiding van ons (met toestemming van Gelders Landschap), deze gaat ophangen in het park en jaarlijks ook gaat onderhouden.

Mede hierdoor worden bewoners van Parousie gestimuleerd en gemotiveerd om aan onze maatschappelijke biodiversiteit herstel deel te nemen.

De koolmees als hulpmiddel:

De koolmees is in Nederland uitgegroeid tot een symbool in de natuurlijke bestrijding van de eikenprocessierups. De koolmees is namelijk een grote liefhebber van deze rups en eet hem tijdens verschillende fasen van zijn levenscyclus.

Een aantal jaar geleden werd al bekend dat koolmezen – maar ook andere soorten – zich graag tegoed doen aan de jonge eikenprocessierupsen. Er bestaat nog steeds een misverstand dat de koolmees alleen maar jonge processierupsen eet, welke nog geen brandharen ontwikkeld hebben. In de periode dat de rups nog geen brandharen heeft, is deze een makkelijke en eiwitrijke prooi voor de koolmees. Maar ook daarna kan de koolmees prima de processierups eten. Koolmezen hebben namelijk een handige truc ontwikkeld om de rups voor consumptie van zijn brandharen te ontdoen. Dit doet de koolmees namelijk op een slimme manier; De koolmees pakt de rups bij de kop en zwaait hem verschillende keren heen en weer. Daarna pakt hij de rups bij zijn achterlijf en slaat deze diverse keren tegen een tak. De rups ondervindt hierdoor stress en schiet zijn brandharen af. Hierna kan de koolmees de rups zonder problemen opeten.

Maar in welke mate kan de koolmees de toenemende groei van de eikenprocessierups aan? Vooral in de periode dat de koolmezen hun jongen verzorgen, kan dit aantal redelijk oplopen. **Een koolmezenjong eet gemiddeld namelijk zo een 400 rupsen per week.** Dat tikt natuurlijk aan, maar uiteindelijk zijn er meer maatregelen nodig, want de mezen kunnen het niet alleen aan. De populatie koolmezen in Nederland is 375.000-625.000 broedparen. **Daarnaast is ook bekend van de pimpelmees, spreeuw, boomklever, kauw en de mus,** dat zij regelmatig de eikenprocessierups eten.

Er worden steeds meer andere dieren en insecten ingezet in het terugdringen van de eikenprocessierupsen. Zoals hiernaast met een ingezaaid bloemzaadmengsel voor bijen, vlinders en hommels door de plaatselijke Imkervereniging.

Nestresultaten 2021:

In oktober zijn door 12 vrijwilligers 145 nestkasten bezocht, schoongemaakt en zo nodig ook gerepareerd. Hieronder het overzicht van het totaal aantal nestkasten, inclusief de bezettingsgraad.

Totaal nestkasten	145	stuks	Straat / laan	Aantal Mezenesten	Perc. aanwezige Mezenesten
met mezenest	114	79%			
ander vogelnest	5	3%	Dashorsterweg	20	75%
<i>sub aantal nesten</i>	119	82%	De Kleine Haar	20	70%
geen nest aanwezig	26	18%	Het Witte Hek	23	65%
bezet pimpelmees	44	39%	Lambalgerkeerkade	23	83%
bezet koolmees	70	61%	Park Scherpenzeel	8	88%
dubbelnest in kast	4		Polschesteeg-Jaagpad	21	81%
			Sportpark-Zwembad	30	90%
			Eindtotaal	145	79%

Toelichting resultaten:

Van totaal 145 nestkasten, waren 114 kasten bezet door een mees, en 5 kasten door een andere vogel. De onderverdeling tussen de kool- een pimpelmezen waren 70 nesten van de koolmees (61%) en 44 nesten van de pimpelmees (39%). Deze verhouding kan iets afwijken, omdat er twee typen nestkasten opgehangen zijn met twee verschillende grootte van de vliegopening, nl. 28 en 32 mm. Koolmezen gebruiken enkel een 32mm vliegopening, terwijl de pimpelmees de 28mm opening gebruikt, maar deze vogel kan uiteraard dan ook in een 32mm opening. Omgekeerd is dat niet mogelijk.

Andere vogels, zoals mus en spreeuw hebben een grotere vliegopening nodig, en deze vogels zien we dan ook niet terug als broedvogel in onze vogelhokjes. Enige kans om hier toch gebruik van te maken is de vliegopening vergroten, dit wil nog wel eens gebeuren door een grote bonte specht.

Andere broedvogels:

In 5 nestkasten hebben we andere vogelsoorten aangetroffen, zoals de **bonte vliegenvanger** en de **boomklever**. Deze vogels hebben beide een andere nestopbouw, die totaal anders zijn dan die de mezen gebruiken. Mezen gebruiken veel mos, wol en andere zachte materialen en het nest ziet er dus ook vaak wat groenig uit. Een bonte vliegenvanger daarentegen gebruikt vnl. en grassprietten en strootjes als nestmateriaal wat ook keurig in de vorm van het nest wordt meegebogen. Een boomklever echter, gebruikt veelal dennenschors en dode blaadjes als nestmateriaal, en metselt vaak hun nestopening precies op maat met modder zodat grotere soorten er niet in kunnen. Hieronder ziet u daarvan de verschillen op de foto's.

Mezenest

Bonte vliegenvanger nest

Boomklever nest

Vogels hebben ons nodig?

Vogels hebben een steeds groter wordende uitdaging om nestgelegenheid te vinden. Dit komt doordat er in woonwijken steeds minder natuurlijke broedplaatsen voorkomen. Er zijn namelijk minder boomholtes. Tuinen worden tegenwoordig vaak modern aangelegd met weinig tot geen bomen of struiken. Ook de huizen worden steeds beter geïsoleerd, waardoor ze niet in holtes kunnen nestelen. Uiteraard is dat jammer voor de vogels. Maar we kunnen er met zijn allen iets aan doen. Namelijk door in onze tuinen te zorgen voor nestgelegenheid en één of meerdere nestkastjes op te hangen.

Een nestkastje heeft bovendien nog een belangrijke functie. Uw tuinvogels zoeken ook vaak een schuilplaats voor koude of natte dagen. In de winter kunnen de vogels er een plekje vinden om lekker warm te worden. Tijdens regenachtige dagen kunnen ze er schuilen. Dus bent u op zoek naar een nestkast? Of bent u benieuwd welke opties er allemaal zijn? Dat vindt u bijvoorbeeld op een van onderstaande links van Vogelbescherming.

Links:

www.vogelbescherming.nl/actueel/bericht/eikenprocessierupsen-eens-goed-aanpakken

www.vogelbeschermingshop.nl/nestkasten (alles over nestkasten)

www.naturetoday.com/intl/nl/home (> Natuurberichten > Dossier > Eikenprocessierups)

www.samenvoorbiodiversiteit.nl

www.duurzaamscherpenzeel.nl (> Duurzaam Scherpenzeel)

Slot conclusie:

Binnen de grenzen van Scherpenzeel staan 2545 inlandse eiken die gevoelig zijn voor de eikenprocessierups. Afgelopen jaar zijn er bij de gemeente geen klachten gemeld. De plaagdruk was daarmee een stuk kleiner dan in 2019 en 2020. In 2021 heeft de gemeente alleen maar preventief bestreden. Samen met de gemeente gaan we komend jaar 2022 bespreken, en daarmee hopen we nog minder preventief bestrijdingsmiddelen in te gaan zetten. Bij overlast kan dan beter gekozen worden om hinderlijke rupsennesten direct weg te zuigen. **Inzet wordt 'natuurlijke plaagbestrijding'** aangevuld met een optimaal bermbeheer, bijv. door gevarieerder te maaien, hierdoor ontstaat er een gevarieerder begroeiing, en aanleg van akker- en/of bloemenranden. Het provinciale- en gemeentelijke beleid moet zich niet meer inzetten op bestrijding van de rups, maar meer stimuleren dat de natuur dit zelf gaat oppakken. Als werkgroep Nestkasten zijn wij daar een onderdeel van.

Bij deze willen wij een ieder bedanken, die zich heeft ingezet aan biodiversiteitsherstel in Scherpenzeel.

Met vriendelijke groet;

Margriet Vink, Gerrit van de Haar & Henk de Leeuw | U kunt ons bereiken via email: info@margrietvink.nl

Vrijwilligersdag 2021